МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерство образования и науки Республики Дагестан

Администрация муниципального образования Хасавюртовский район

МКОУ "Садовая СОШ"

СОГЛАСОВАНО
Зам.директора по УВР
Рамазанова А.А
Протокол № 5 от
« 10 » 06 2023 г.

УТВЕРЖДЕНО
Директор МКОУ "Садовая СОШ"
Салаватова И.М
Приказ № 11 от
« 30 » 08 2023 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА по родному (кумыкский) языку в 1 классе

Учитель родного языка : Абакарова И.Х

с.Садовое 2023-2024 учебный год

Содержание

1.Планируемые результаты освоения учебного предмета.2-5стр.
2.Содержание учебного предмета 6- 7стр.
3.Календарно- тематическое планирование 8-9стр.
4.Тематическое планирование с учетом тем программы воспитания.10-11стр.

Ана тил» ва «адабият» деген курсуна гёре иш гёрмек учун тизилген программа.
(башлапгъы дерт йыллыкъ школа учун программа)
Программа умуми Федерал пачалыкъ билим береген школаны талаплары (ФГОС) токътащдырагъан кюйге янашывлу къайдада тизилген.
Ана тил охув-билим алывда оьзге предметлени арасында милли-регион компонент деп гьисаплана.

Баянлыкъ сёз.
Тил оьзюню оьзтеречилигине ва кютеген жамият къуллугъуна гёре - тамаша тувулунгъан гьаллардан бири. Ол гьакълашыв чараланы кютегенден къайры да, халкъны маданият байлыгъын, къайсы буса да бир миллетни менлигин сакълайгъан къайда, бирдагъы якъдан тил чебер адабиятны аслу элементлеринден бири деп айтма ярай. Шогъар байлавлу болуп ана тил школада оьзге охув предметлени арасында янгыз оьзюне хас ихтиярлы ер тута.

Къумукъ тилни башлапгъы курсу орта школада низамлы кюйде уьйретилеген ана тилни ва адабиятны байлавлу гесеги бола. Шо саялы :а) яшларда ана тил илмуну бир тармагъы деген ойну яратмакъ;б) тилни илму гьалы булан охувчуланы таныш этмек ,шогъар таянып, белги-символлу ва логика ойлашывун тюзелтмек.

Къумукъ тилни уьйретивню башлапгъы аслу борчлары шулардыр:
а)яшланы англап охумагъа уьйретмек;
б) яшланы адабият тилни къайдаларына кюрчюленип сёйлемеге ва язмагъа уьйретмек;

в) билимни ва тарбияны кюрчюсю болгъан китап булан ишлеп болагъан этмек ва язывгъа уьйретивню натижасында яшланы яшавунда инг де герекли англавланы яратмакъ, оланы пикрусун ва сёз хазнасын байлашдырмакъ;
г) ана тилге ва охувгъа яшланы гьаваслыгъын ва оюн бакъдырмакъ учун тилни ва адабиятны гьакъында башлапгъы маълуматланы бермек;
гъ) ана тил дарсларда уьйретилген материални чечип болагъан бажарывлукъну яратмакъ;

гь) яшланы пикир этив мердешлерин болдурмакъ;

д) яшларда тергевлюкню, ишге гьаваслыкъны, охувда оьзбашына ишлеме бажарагъанлыкъны тувдурмакъ ва оланы къылыкъ – эстетика якъдан тарбияламакъ.

Ана тилни уьйретивню курсу охув-язывгъа уьйретивден башлана.

Охув –язывгъа уьйретив сентябрь айдан башланып апрель айгъа ерли узатыла.Охув – язывгъа уьйретив аваз аналитика-синтетика къайда булан оьтгериле. Яшлар жумлаланы сёзлеге, сёзлени бувунлагъа, бувунланы авазлагъа айырагъан ва бувунлардан сёзлер, сёзлерден жумлалар тизме къаст этелер. Ондан къайры языв дарсларда охувчулар янгы гьарпны элементлерин этме, охув дарсда гечгенин янгы гьарп булан язывда байлама уьйренелер.
Охув – язывгъа уьйретив эки бёлюкге айрыла:

• Гьазирлик девюр(буквардан алдагъы).
• Аслу девюр(букварь)

Охув – язывгъа уьйретив девюрде охувчуланы сёзню авазларын айырып билеген этмеге, оланы охувну, язывну аслу мердешлерине уьйретмеге, охув процессде оланы айлана якъдагъы яшаву гьакъындагъы англавун оьсдюрмеге ва мекенлешдирмеге, сёз хазнасын ва авуз тилин байлашдырмагъа герек.

Охув – язывгъа уьйретив девюрде яшлар жумлаланы сёзлеге, сёзлени бувунлагъа, бувунланы авазлагъа айырагъан ва бувунлардан сёзлер, сёзлерден жумлалар тизме къаст этелер. Ондан къайры языв дарсларда охувчулар янгы гьарпны элементлерин этме, охув дарсда гечгенин янгы гьарп булан язывда байлама уьйренелер.

Охув – язывгъа уьйретив девюрде оьтгерилеген бары да ишлени натижасында яшланы тергевю, эси ва ойлашыв пагьмусу арта, тил байлыгъы оьсе, сёзню авазлары айтылагъан кююне гёре языв мердешлери амалгъа геле.
Охув – язывгъа уьйретивню маънасы ва методлары гьар яшны умуми оьсювюне, сонг да тарбиялавуна кёмек этме герек.

Охув – язывгъа уьйретив девюрде гьар яшгъа айры янашывну уллу агьамияты бар.
Охув-язывгъа уьйретив дарсларда яшланы психология якъдан хас хасиятларын гёз алгъа ала туруп, «Азбукада»ва «Дидактика материалларда»

берилген оюнланы, ребусланы, физкультминутканы къоллап, ишин жанландырып, къужурлу болагъан кюйде юорютме тюше.
Охув-язывгъа уьйретивден сонг ана тилни курсу башлана. Ана тилни курсунда гечиле:

- фонетика ва тюз сёйлев, графика,лексика,сёзню тизими,грамматика (морфология ва синтаксис);
- тюзьязыв ва пунктуция;
-тил оьсдюрюв.

Ана тилни курсунда адатлы гьалда бир йимик бёлюклер, темалар бары да класларда такрарлана. Программаны шулай къурулушу яшланы гьазирлик даражасын, ана тилни гьакъында гечилеген маълуматланы тюз англама, аста-аста материалны четимлешдирме ва грамматика англавланы комплекс къайдада гечмеге, тюзьязыв , тил оьсдюрюв мердешлени болдурма гёз алгъа тутма ел бере.

Фонетикадан ва графикадан билимлени ва бажарывлукъланы 1 ва 2 класларда ала. Къумукъ тилни дарсларында яшлар бу бёлюкден авазланы, созукъланы ва тутукъланы, эки къабат тутукъланы гьакъындагъы маълуматлагъа ес болагън йимик, айтылышы, язылышы четим авазланы ва гьарпланы гьакъында тийишли билимлени алалар. Яшланы тилдеги авазланы айтылышын айырып билеген ва, бизин графиканы башгъалыкъларын да эсге тутуп, оланы язывда тюз белгилемеге болагъан этмекдир. Тек охувчулар биринчи класдан башлап, айтылыш булан язылышны арасында кёбюсю гёзиклерде башгъалыкъ болагъанны билмеге гереклер. Олар янгы программаны талапларына гёре айтылышда ва янгылышда ***нг*** авазны айтылышы: ***ъ, ъ*** белгилени сёзлерде къолланышы, ***ъ*** белгини аваз маънасы ва шолай башгъаларыны гьакъында билимлер алагъандан къайры, языв мердешлеге де ес болма гереклер. Охутувну дёрт де йылыны узагъында гьар анализине асаслангъан тюз язывну мердешлерин болдурувну гьайын этме герек.

Лексикадан чалышывлар практика ёлда юрюле ва лексика тюзьязыв булан тыгъыс байлавлукъда бола. Практика ишлени натижасында охувчулар сёзлер не буса да бир предмет, агьвалатланы англатагъанны, оланы маънасы бар экенни ва тюрлю-тюрлю жумлаларда, айрокъда байлавлу сёйлевде сёзлер

янгы-янгы маъналар къабул этме болагъанны, аваз якъдан башгъа-башгъа сёзлер маъна якъдан бир-бирине къаршы ва ювукъ болагъангъа тюшюнелер.

Программада сёзню лексика маънасы, сёзню кёп маъналылыгъын ва синонимлиги булан охувчуланы практика ёлда таныш этмек учун айры ер гёрсетилген. Бу гьал шу программаны алда къолланып тургъан программаларындан айыра. Грамматика гьалланы англатыв тилни гьакъындагъы илмугъа къаршы болмагъа болмай. Грамматика категорияланы ва формаланы уьйрене туруп, яшлар оланы аслу маъналарына ва белгилерине де ес болма гереклер.

Сёзню грамматика маънасы сёзнютизимин, ону маъналы гесеклерин (тамурну, къошумчаны), сонг да тил гесимлени (атлыкъны, сыпатлыкъны, санавлукъну, ишликни ва ш. б.) уьйренивню натижасында ачыкъ бола.

«Сёзню тизими» деген теманы гьакъындагъы яшланы билимлери ***«Тил гесимлер»*** деген уллу теманы англама кёмек этежек.

Тил гесимлер.

Янгы программалар охувчулардан уьнлюклерден (междометие) къайры, бары да аслу тил булан таныш болмакъны талап эте. Кёмекчи тил гесимлер булан яшлар (айры-айры бёлюклеге бёлмейли) умуми кюйде таныш болалар.

Бу темагъа гьазирленив I классдан тутуп башлана. Янгы программагъа гёре яшлар ***ким? не? нечик?***деген соравлагъа жавап берелеген сёзлер ва шогъар байлавлу болуп «Предметлени атлары», «Белгилени атлары» деген терминлер булан таныш болалар. .Шу терминлер 'логика чалышывланы кюрчюсюнде яратыла. Шо чалышывланы натижасында охувчулар тюрлю-тюрлю предметлени атларын бёлюклешдирелер(оьсюмлюклени, гьай-ванланы, адамланы ва ш. б. затланы) ва шо бёлюклер учун жамлашдырагъан сёзлени сайлай туруп, «предметлер», «белги», «гьаракат» деген терминлени де англажакълар.

Башлапгъы класларда гьаллыкъ булан таныш болув практика къайдада юрюле; оьзю «***гьаллыкъ***» деген термин къолланмай, язылышы къыйынгьаллыкълар, масала, къошмагьаллыкълар, сёзлюк ишде уьйретиле. Башлапгъы классланы охувчулары «Жумла» деген бёлюкден шу англавланы ала:

1) жумланы журалары: хабар, сорав, чакъырыв гьакъында;
2)жумланы баш ва экинчи даражалы уьюрлери гьакъында;
3) жумладагъы сёзлени арасындагъы байлавну;
4) генглешген ва генглешмеген жумланыгьакъында
5)простой ва къошма жумланы гьакъында;
6)жумланы бир жынслы уьюрлери гьакъында;
7)сёз тагъымланы гьакъында.

Бу маълуматланы охувчулар дёрт йылны узагъында алалар.
1 класда яшлар сёйлев тилде жумланы айырмагъа ва охуйгъанда токътав белгилеге гёре интонацияны ва паузаны сакъламагъа уьйренелер ва анализ этип битгенден сонг оланы язалар. Буквардан сонггъу девюрде биринчи класны охувчулары интонацияны сакълап охумагъа, жумланы ахырында токътав белгилени салмагъа уьйренелер. Шу заманда олар жумланы башында уллу гьарпны къолланагъанын да билелер.

Ана тилни курсу - курс родного языка 1 клас Сёз. Жумла Текст*. (Слово. Предл. текст.) Сёйлев тилни жумлалагъа, жумлаланы сёзлеге, сёзлени бувунлагъа бёлюнювю. Сёздеги бувунланы санавун токъташдырыв. Жумлаланы, сёзлени, бувунланы гёрсетеген схемаланы къоллав. Жумланы уьюрлери. Сёзлерде уллу гьарпны язылышы.*

***Авазлар ва гьарплар**. Авазны гьакъында англав. Авазны айтагъанда авуз бошлугьунда ва эринлерде болагьан пуршавну англатыв (ааа, шшш, ттт, ппп). Созукъ ва тутукъ авазланы гьакъында англав. Тавушну гьакъында англав. Созукъ ва тутукъ авазланы схемада гёрсетеген кюйлер булан таныш болув. Схемада авазланы къошулувун гёрсетив. Сёзлердеги авазланы айырыв. Сёзлени бувунлагъа, бувунланы авазлагъа айырыв ва аваз якъдан чечив: тутукъланы ва созукъланы айырыв. Сёзню айтылышын схема булан тенглешдирив, бир-бир сёзлени схемаларын этив. Къумукъ тилге хас авазлар: (гъ), (гь), (къ), (нг), (оь), (уь) Аваз ва бувун. Ачыкъ ва ябыкъ бувунлар. **Тил гесимлер**. Ким? Не? Нечик? деген соравлагъа жавап береген сёзлер ва шогъар байлавлу болуп, «Предметлени атлары» деген термин булан таныш болув. Нечик?деген соравлагъа жавап береген сёзлер ва шогъар байлавлу болуп «Белгилени атлары» деген термин булан таныш болув. Шу терминлер логика чалышывланы кюрчюсюнде яратыла. Не этген? Не эте? Не этежек? деген соравлагъа жавап береген сёзлер ва шогъар байлавлу болуп «Гьаракат» деген термин булан таныш болув. Шу терминлер логика чалышывланы кюрчюсюнде яратыла.*

Шо чалышывланы натижасында охувчулар тюрлю-тюрлю предметлени атларын бёлюклешдирелер (оьсюмлюклени, гьайванланы, адамланы ва ш. б. затланы) ва шо бёлюклер учун жамлашдырагъан сёзлени сайлай туруп, «предметлер», «белги», «гьаракат» деген терминлени де англажакълар.

Ана тилни курсун уьйренивде охувчулар билим алывда етишме герекли натижалар (чему научились и к чему пришли)

Ана тилни уьйренивде охувчулар оьзлеге хас (личностный) етишме герекли бажарывлукълар: -инсанланы яшавунда тилни агьамиятлыгъын англама; - охулгъан текстге гёре оьз къаравун айтып бажарма; -башгъаланы гьислерин англама, жаны авуртуп къарама; Ана тилни уьйренивде етишме герекли метапредметный гьасиллер: -оьзбашына яда муаллимни кёмеклиги булан дарсны темасын, мурадын белгилемек; - охув масъалаланы чечмек учун муаллим булан бирче план тизмек; -шо плангъа гёре иш гёрмек; -охувну тюрлю къайдалары (таныш болув, уьйренив, гёзден гечирив) булан пайдаланмакъ. Тюшюнюв (познавательный): -таныш китапланы атын тюз айтып билив; -суратлагъа , охулгъан текстге гёре соравлагъа жавап берип билив; -иллюстрациягъа къарап хабарлав; -гиччи текстлени толу кюйде хабарлав; -берилген информацияны бир формадан башгъа формагъа гёчюрюв. Гьакълашыв (коммуникативный): -жумлаланы оьзюню сёйлевюнде къоллап болув; - оьзгелени сёйлевюне тынгламакъ, сёйленеген затны англамакъ; -текстны чебер охув ва хабар этип айтып бажарыв;

-ёлдашлары булан лакъыр этип бажарыв.

Ана тилни уьйренивде охувчулар етишме герекли предметлик (предметный) гьасиллер: Охув йылны ахырына охувчулар: -ана тилни бары да авазларын, гьарпларын танып,оланы аслу башгъалыкъларын айырып, -сёзлерден авазланы айырып, -тутукъ ва созукъ авазланы айырып, -айтылышы къыйын авазланы айтып,

-языльшы къыйын гьарпланы айтып ва язып билме герек. Охув йылны ахырына охувчулар: -жумладагъы сёзлени айырып, -уллу ва гиччи гьарпланы тюз язып, -печатча ва къолъязывча язылгъан сёзлени гёчюрюп, -жумланы башында уллу гьарпны, ахырында бюртюкню къоллап, -белгили бир темагъа 2-4 жумла тизип бажарма герек.

Календарно-тематическое планирование по родному языку 1 кл(1ч-33ч)

№	Темаланы баяны	Сагъ-ат	Б/п	Б/ф
Гьарпланы уьлгюлери (4ч.)				

1	Авункъу гъызлар ва узун сув дегереклер языв. (Письмо наклонной длинной линии)	1	05.09	
2	Тюбюнде солгъа бакъгъан илмеги булангъы узун гъызны языв. Тюбюнде онггъа бакъгъан илмеги булангъы узун гъызны языв (Письмо наклонной длинной линии с закругланием внизу)	1	12.09	
3	Уьстюнде солгъа бакъгъан илмеги булангъы узун гъызны языв. Уьстюнде онггъа бакъгъан илмеги булангъы узун гъызны языв (Письмо наклонной длинной линии с закруглением вверху)	1	19.09	
4	Авункъу узун сув, авункъу алашаракъ дегерек лерараларлашдырып языв (Письмо наклонной длинной линии, короткой линии)	1	26.09	
Созукъ ва тутукъ гьарплар(29ч.)				
5	Уллу ва гиччи А, а гьар (Письмо буквы Аа) Уллу ва гиччи О,о гьар (Письмо буквы Оо)	1	03.10	
6	Уллу ва гиччиУ,у гьарп (Письмо буквы Уу)	1	10.10	
7	Уллу ва гиччи, И,и гьарпланы языв (Письмо буквы И и) Гиччи ы гьарпны языв (Письмо буквы ы)	1	17.10	
8	Уллу ва гиччи Н,н гьарпланы языв (Письмо буквы Н н)	1	24.10	
9	Уллу вагиччиШ,ш гьарпланы языв (Письмо буквы Ш ш)	1	14.11	
10	Уллу ва гиччи Т,т гъарпланы языв (Письмо буквы Т т)	1	21.11	
11	Уллу ва гиччи Й,й гьарпланы языв(Письмо буквы Й й)	1	28.11	
12	Уллу ва гиччи К,к гьарпланы языв(Письмо буквы К к) Уллу ва гиччи, Къ,къ гьарпланы языв(Письмо буквы Къкъ)	1	05.12	
13	Уллу ва гиччи, Э,э гьарпланы языв(Письмо буквы Э э) Уллу ва гиччи Е,е гьарпланы языв(Письмо буквы Е е)	1	12.12	
14	Уллу ва гиччи Л,л гьарпланы языв(Письмо буквы Л л) Уллу ва гиччи М,м гьарпланы языв(Письмо буквы М м)	1	19.12	
15	Уллу ва гиччи С,с гьарпланы языв(Письмо буквы С с) Уллу ва гиччи Р,р гьарпланы языв (Письмо буквы Р р)	1	26.12	
16	Уллу ва гиччи Б,б гьарпланы языв(Письмо буквы Б б)	1	09.01	
17	Уллу ва гиччи, Уь, уь гьарпланы языв(Письмо буквы Уьуь) Уллу ва гиччи, Ю,ю гьарпланы языв (Письмо буквы Ю ю)	1	16.01	
18	Уллу ва гиччи Г,г гьарпланы языв (Письмо буквы Г г) гъ гьарпны языв(Письмо буквы гъ	1	23.01	
19	Уллу ва гиччи З,з гьарпланы языв(Письмо буквы З з)	1	30.01	
20	Уллу ва гиччи Гь,гь гьарпланы языв(Письмо буквы Гьгь)	1	06.02	
21	нг гьарпны языв (Письмо буквы нг)	1	20.02	
22	Уллу ва гиччи, Д, д гьарпланы языв(Письмо буквы Д д)	1	27.02	

23	Уллу ва гиччи, Оь оь гьарпланы язывъ (Письмо буквы Оьоь)	1	05.03	
24	Уллу ва гиччи, Ё,ё,гьарпланы язывъ (Письмо буквы Ё ё)	1	12.03	
25	Уллу ва гиччи, Я,я гьарпланы язывъ (Письмо буквы Я я)	1	19.03	
26	Уллу вагиччи, В,вязыв (Письмо буквы В в)	1	02.04	
27	Уллу ва гиччи, П,п гьарпланы язывъ (Письмо буквы П п)	1	09.04	
28	Уллу вагиччи, Ч,чгьарпланыязыв (Письмо буквы Ч ч)	1	16.04	
29	Уллу ва гиччи Ж,ж гьарпланы язывъ (Письмо буквы Ж ж)	1	23.04	
30	Уллу ва гиччиХ,х гьарпланы язывъ (Письмо буквы Х х)	1	30.04	
31	Уллу ва гиччи, Ф,ф гьарпланы язывъ (Письмо буквы Ф ф)	1	07.05	
32	Уллу ва гиччи, Ц,ц гьарпланыя зыв (Письмо буквы Ц ц)	1	14.05	
33	Ъ -къатты белги (Письмо буквы ъ) Ь -йымышакъ белги (Письмо буквы ь)	1	21.05	